

ԲՀԱԳԱՎԱԴԳԻՒՄԻ ԿԱՄ ԵՐԱՆԵՂՈՒ ԵՐԳԸ.

2.

Կրիսեման խօսեց.

Նա՛ որ առանց ակնկալելու գործերի վարձատրութեանը՝ կատարում է որոշուած գործը, նա Անձնուրաց է, նա Եօզի է. բայց ոչ նա՛ որ մոռանում է Արքայան կրակը և սուրբ գործը:

Ինչ որ Անձնուրացութիւն են կոչում, զիացիր, ս՛վ Պա՛ն-գուի որդի, թէ Եօզան է, որովհետեւ առանց Անձնուրացութեան Եօզի չի լինիլ ոչ որ:

Եօզային ձգտող մենակեացի համար գործը օգնական է. և երբ նա հասնում է Եօզային, հանդիտոր նրա օգնականն է:

Որովհետեւ նա ոչ զգայարաններին և ոչ գործերին է յարում, և բոլորովին անձնազոհ է, ուրեմն հասել է իսկապէս Եօզային:

Թող ինքն իրան բարձրացնի և ոչ թէ ինքն իրան ցածացնի. որովհետեւ միտքը մարդու թէ բարեկամն է և թէ թշնամին:

Բարեկամ է միտքը այն անձի համար, որ ինքը իր անձին յաղթել է. բայց իբրեւ թշնամի ոչ մտաւոր բաների, միտքը կարող է նաեւ դառնալ թշնամի:

Անձնիշխան և անդորր մարդու հոգին ընակում է ամփոփուած ցրտի և տաքի, հաճոյքի և ցաւի, պատուի և նախատանքի մէջտեղ:

Նա՛ որի միտքը հաճոյք է գտնում զիտութեան և ուսման մէջ, որի հոգին բարձր է, որ նուաճել է զգայարանները, որի համար հաւատար են գայլախաղը, հողի կտորը և ոսկին, նա Եօզի է, որովհետեւ հոգեպէս միացած է:

Ով որ բարեկամներին, մտերիմներին, թշնամիներին, անտարբերներին, օտարներին, ատելիներին, ազգականներին, բարիներին և մեղաւորներին նոյն աչքով է նայում, նրան յարգում են:

Եօզին թող գործադրէ ուրեմն միշտ իր ջերմեռանդութիւնը, մենակ մեկուսացած, առանձնակի, անձնիշխան և անյոյս:

Մաքուր մի տեղում թող պատրաստի իրա համար մի հաստատուն նստարան, ոչ շատ բարձր, ոչ շատ ցածր, խոտից, կաւից և մորթից:

Այնտեղ՝ դէպի միութիւնն յառած միտքը, զսպած զգա-

յարանները և գործունէութիւնը, նստած նստաբանի վրայ՝ թող միանայ Եօգային իր հոգու սրբագործութեան համար:

Ամբողջ մարմինը, գլուխը, վիզը պահած հաւասարակըշ-
ռութեան մէջ, անշարժ, հայեացքն ուղղած իր առաջ, առանց
ուրիշ կողմ շարժելու:

Հոգին երանեալ, երկեւղից ազատ, նորընծայի պէս ուխ-
տապահ, իշխան իր մարին, թող նստի Եօգին յանուն իմ:

Այսպէս միշտ հոգին միացրած, միաքր նուաճած՝ Եօգին
կը գնայ երանութեան, Նիքոլանայի մէջ հալուելու, իմ մէջ
ընակուելու:

Եօգան նրանք չէ, ով շատ է ուտում կամ ոչինչ չէ ու-
տում, ով շատ է քնում կամ միշտ արթուն է:

Չարիքները ջնջող Եօգան նրանն է՝ ով չափաւոր ուտում
է և քաղցում, չափաւոր գործում ու հանգստանում, չափա-
ւոր քնում և արթուն մնում:

Երբ իր լիովին նուաճած միաքր իր վրայ է հաստատում,
և ազատ է ամեն ցանկութիւններից, այն ժամանակ նրան
կոչում են Եօգի:

Եօգին քայմուց ազատ մի ճրագ է, որ չի տատանում, երբ
նուաճած իր միաքր՝ անձնատուր է լինում Եօգային:

Երբ Եօգայով կապուած միաքր վայելում է անգործու-
թիւնը, երբ հոգին իրա վրայ նայելով՝ իր մէջ հրճում է:

Երբ ճաշակում է այն անհուն ուրախութիւնը որ, գի-
տութիւնն է տալիս և զգայութիւններից աւելի բարձր է, երբ
առանց ատաւանուելու յարում է գերադոյն էութեան:

Երբ ստանալով նրան՝ զգում է թէ ոչ մի ուրիշ ստա-
ցում հաւատար չէ նրան, և երբ նրան միանալով ստատիկ ցա-
ւով էլ չի բաժանում նրանից:

Թող իմանայ թէ ցաւի հետ յարաբերութեանց այս խղումը
Եօգա է կոչում: Այս Եօգան պիտի կատարուի հաստատա-
կամ ու մտառյոյց:

Նրեակայութիւնից առաջացած ցանկութիւնները թողնե-
լով բոլորովին, մտքով նուաճելով ամէն կողմից եկած զգա-
յութեանց խռնութիւնը:

Տակաւ առ տակաւ թող հասնի անգործութեան՝ յարատե
հաստատուն բանականութեամբ: և իր մէջ ամփոփուած միա-
քր ուրիշ բանի մասին չմտածէ:

Եւ ամէն անգամ, որ իր անհաստատ և դեղւոտ միաքր
ուրիշ տեղեր թափառի, թող սանձահարի նրան և հնազանդեցնի:

Գերադոյն երջանկութիւնը թափանցում է Եօգի մէջ,
երանեալ մտքով, կրճերից անգործ, Աստուած դառած, անարատ:

Միշտ Եօգա կատարելով Եօգին մարքուած արատներից, Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեամբ անհուն երանութիւնն է վայելում:

Համայն էակներն մէջ ընտկուած հոգուն և հոգու մէջ համայն էակներն է տեսնում, երբ իր հոգին Եօգայով միացած է և ամէն տեղ նոյնին է տեսնում:

Ով ինձ է տեսնում ամէն տեղ, և ամէն բան իմ մէջ է տեսնում, նա ինձ չի կորցնում, նա ինձ համար չի կորչում:

Ով պաշտում է ինձ՝ համայն էակներն մէջ ընտկուածիս և միութեան մէջ հաստատուն է, ամէն զբոստան մէջ էլ, նա Եօգիով ինձ է միացած:

Ով իր անձի նմանութեամբ ամէն տեղ նոյնին է տեսնում, երջանիկ թէ զժբախտ, նա ընտիր Եօգի է:

Արքունացի խօսեց.

Ո՞վ Մադհուի սպանողը, ես չեմ կարծում՝ որ մտքի անհաստատութիւնը մի հաստատուն կայան թողնի այս Եօգային, որ դու գնում ես համանմանութեան մէջ:

Որովհետեւ գեղեցտ է միտքը, ո՞վ Կրիշնա, յարափոփոխ, ուժեղ ու հզօր. ինձ թուում է այնքան անընկճելի՝ ինչքան քամին:

Կրիշնացի խօսեց.

Անտարակոյս, ո՞վ գիւցազն, միտքը անզուսպ, յարափոփոխ է. բայց ճգնութեամբ և կրքերի արտաքուստով զսպում է:

Ով չի նուաճել իր անձը՝ նրան զժուար է հասնել Եօգային. այսպէս եմ մտածում ես. սակայն ով սանձել է իրեն, կարող է հասնել նրան:

Արքունացի խօսեց.

Անանձնիշխան, բայց հաւատացեալ, միտքը Եօգայից հեռացած և Եօգայի կատարելութեան չհասած անձը ո՞ր ճանապարհն է գնում, ո՞վ Կրիշնա:

Արդեօք երկու կողմից վտարուէնով պատառուած ամպի պէս անհետանում է, անկայուն, հեռու Բրահմայի ճանապարհից:

Այս իմ տարակոյսը, ո՞վ Կրիշնա, հաճիր փարատել լիովին. բացի քեզանից չկայ մէկը, որ կարենար այս տարակոյսս փարատել:

Կրիեցեան խօսեց.

Ո՛ր Պրիթա՛յի որդի, ոչ այս աշխարհում, ոչ հանդերձեալում նա չի կարող անհետանալ. որովհետեւ ոչ մի բարեգործ մա՛րդ չի գնում քնաւ թշուառ ճանապարհը:

Հասնելով քաւեալների աշխարհը, քնակելով այնտեղ երկար տարիներ, նորից ծնւում է քաւեալների և երջանիկների մի ընտանիքում:

Կամ մինչև իսկ եօդա կատարող իմաստունների ընտանիքում. շատ դժուար է աշխարհում այսպիսի ծնունդ ձեռք բերել:

Այստեղ վերսկսում է իր նախկին բարեպաշտական ճշդ-նութիւնները և աւելի է ձգտում դէպի կատարելագործութիւն:

Որովհետեւ իր նախկին կրթութիւնը քաշում է նրան ա-կամայ, մինչև իսկ եթէ եօգայի հասնելու ցանկութեան մէջ շեղուի բրահմանական վարդապետութիւնից:

Ճիշտով նուաճած իր միտքը, եօգին՝ իր ապականութիւններից սրբուած, մէկից աւելի ծնունդներով կատարելագործուած գնում է վերջապէս գերագոյն ճանապարհը:

Եօգին այն ժամանակ գերագոյն է ճգնաւորներից. դերագոյն է իմաստուններից, գերագոյն է գործի մարդկանցից: Ուրեմն եօգի՛ եղիր, ո՛ր Արջունա:

Բոլոր եօգիների մէջ, ուր ինձ է դալիս իր սրտում, հաւատքով պաշտում է ինձ, նա ինձ համար գերագոյն եօգին է:

Այսեղ վերջանում է Բհագավադգիտայի վեցերորդ գլուխը, որի անունն է ինքնանուանման եօգա:

Է.

Կրիեցեան խօսեց.

Իմ վերայ յառելով միտքդ, եօդա կատարելով, ինձ ուշադիր լինելով՝ լիովին ու ահներև ի՞նչպէս պիտի ճանաչես ինձ. մ՛յգ լսիր այժմ:

Այս գիտութիւնն իր ստորաբաժանումներով պիտի սովորեցնեմ քեզ, որը սովորելուց յետոյ՝ աշխարհում այլ ևս ոչինչ չի մնում սովորելու:

Հազարաւոր մարդկանց մէջ ոմանք միայն ձգտում են կատարելագործութեան. և այդ կատարելագործեալ իմաստուն-

ների մէջ հազիւ մէկը ինձ ճանաչում է էութեամբս:

Հողը, ջուրը, կրակը, քամին, օդը, միտքը, բանականու-
թիւնը և ես. ահա իմ էութիւնը բաժանուած ութը տարրերի:

Սա ստորինն է: Այժմ ճանաչիր իմ միւս գեղադոյն էութ-
թիւնը, որ կեանքի սկզբունքն է և որով աշխարհը մտնում է:

Իւր ծոցումն են ընահւում համայն էակները. ես եմ
Տիեզերքի արարչութեան դոյութիւնը և լուծումը:

Ինձանից բարձր չկայ ոչ ոք. ինձանից է կախուած ամբողջ
այս տիեզերքը՝ ինչպէս մարդարտի շարքերը թելի վրայ:

Քաղցրութիւնն եմ ես ջրերի մէջ, լոյսն իմ լուսնի և
Արեգակի մէջ, օրհներդն եմ բոլոր Վեդաների մէջ, ձայնը օդի
մէջ, առնականութիւնը մարդու մէջ:

Մարուր բոյրը հողի մէջ, շողքն եմ ես կրակի մէջ, կեանքը
համայն էակների մէջ, ճգնութիւնն եմ ճգնաւորների մէջ:

Գիտցի՛ր, ով Արիթմիկ որդի, թէ ես համայն էակների
սերմն եմ անսպառելի, իմաստունների իմաստութիւնն եմ,
արիների արիութիւնն եմ:

Հօրների զօրութիւնն եմ ես՝ կրքից ու ցանկութիւններից
ազատ, կենդանի էակների մէջ օրինական սէրն եմ:

ձմարաութիւնը, կիւրքը և խաւարը գիտցի՛ր թէ ինձանից
են. բայց ես նոցա մէջ չեմ, այլ նոքա իմ մէջ:

Այս երեք որակութեանց եղանակաւորութիւններով ամ-
բողջ աշխարհը պղտորուած՝ չի ճանաչում ինձ իբր նոցա գե-
րադոյնը և անջնջելի:

Իրերի եղանակաւորութեանց այս դիւթութիւնը դժուա-
րանցանելի է. ովքեր ինձ հետեւում են, ազատում են նրանից:

Բայց չարագործները և պղտոր հոգիները չեն կարող ինձ
հետեւէ, ոչ էլ ստորին մարդիկ՝ որոնք խաբւում են հեշտու-
թիւնից և սատանայի բնութիւնից են:

Չորս դաս բարեգործ մարդիկ պաշտում են ինձ, ո՛վ Ար-
ջունա. — տառապելը, ուսումնասէրը, ընչասէրը և իմաս-
տունը:

Սոցա մէջ իմաստունն է, որ միշտ եօգայի մէջ, յարած
միակ պաշտամունքի, գերադանցում է բոլորին: Իմաստունի
համար ամէնից աւելի սիրելին ես եմ, և նա իմ սիրելին է:

Բարի են բոլոր այս ծառաները. բայց իմաստունը հոգով
աստուած է, որովհետեւ մտաւոր եօգայի մէջ նա հետեւում է
ինձ իբրև վերջին ճանապարհ:

Բազմաթիւ ծնունդներից յետոյ իմաստունը ինձ է դա-
լիս: Ով ասում է «Վասուդէյան տիեզերքն է», նա չի ըմբռ-
նում Գերադոյն Հոգուն:

Նորա՝ որոնց միտքը խաբուած է ցանկութիւններէց, դիմում են այլ աստուածութիւնների. նորա հետեւում են իրենց պաշտամունքին, կապուած իրենց բնաւորութեամբ:

Ով էլ լինի այն աստուածային անձը՝ որին մի մարդ ցանկանում է նուիրել իր հաւատքը, ես այդ հաւատքը անդրդուելի եմ դարձնում նրա մէջ:

Եւ նա հաւատքով միացած՝ նրան ծառայել է աշխատում, և ստանում է ցանկալի բարեքները՝ որ ես եմ բաշխում:

Բայց սահմանափակ է այս սակաւամիտ մարդոց վարձատրութիւնը, ովքեր աստուածներին են զոհում՝ աստուածներին են գնում. բայց ովքեր ինձ են պաշտում, ինձ են գալիս:

Ինձ՝ Անտեսանելու տեսանելի են կարծում անդիտաբար սգէաները. իմ գերադոյն էութիւնը չեն ճանաչում նորա՝ անայլայլ ու փեհադոյն:

Ես չեմ երեւում ընդորին և Եօզայի դիւթութեամբ միայն բացւում եմ. ապահանեալ աշխարհը չի ճանաչում ինձ՝ որ անծին եմ ու անեղծ:

Ճանաչում եմ ես անցեալ, ներկայ և ապագայ էակներին, ով Արջունա. բայց ինձ չի ճանաչում ոչ ոք:

Ցանկութեամբ կամ զղուանքով պղտորուած՝ ընդ որ էակներն այս աշխարհում գէպի մեղքն են գնում:

Բայց նորա որ ջնջել են իրենց մեղքերը գործերի մարբութեամբ, մեղքի ապահանութիւնից ազատուած պաշտում են ինձ յարատեւութեամբ:

Ովքեր ծերութիւնից և մահուանից ազատութիւնը իմ մէջ փնտաւելով ինձ են ապաստանում, սորա ճանաչում են Բրահմային, Վերադոյն հոգուն և գործը ամբողջապէս:

Եւ ովքեր ինձ ճանաչում են իբր Առաջին Կենդանի էակ, Սկզբնական Աստուածութիւն և Առաջին զոհ, նորա վերջին օրը կը տեսնեն ինձ մտքով միացած:

Այս տեղ վերջանում է Բհագավադգի՛ղա՛յի եօթներորդ գլուխը, որի անունն է ծանօթութեան եօզա:

Ը.

Արշունան խօսեց.

Ով է Աստուած, ով է Վերադոյն հոգին, ինչ է գործը. Առաջին Կենդանի էակ և Սկզբնական Աստուածութիւն ո՞ւմ ես կոչում:

Ի՞նչպէս Առաջին դո՛հ կարող է լինել նա, որ այստեղ մարմնի մէջ է բնակւում: Վերջին օրն ի՞նչպէս կարող ես գրտնուել անձնիշխան մարդոց մօրուս:

Երիցումի խօսեց.

Ատուած գերագոյն անբաժանելին է. ներքին էութիւնը Գերագոյն Հոգի է կոչւում. դորձը էակների նիւթահան գոյութիւնը արտադրող ծնունդն է:

Առաջին կենդանի էակը բաժանելի էութիւնն է. Սկզբը՝ նախն ատուածութիւնը առնական ոյժն է. Առաջին դո՛հը ե՛ս եմ մարմնի մէջ մարմնացեալ:

Ով վերջին օրը ինձ յիշելով և մարմինը թողնելով դուրս է գալիս, նա իմ էութեան մէջ է մտնում. չկայ այստեղ տարակոյս:

Բայց ով մտածում է մի սերիշ էութեան մասին, երբ թողնում է իր մարմինը՝ նրան է գնում, որովհետեւ նրա էութեամբ է էացած:

Ուրեմն ամէն ժամանակ ինձ յիշիւր և կռուիր. ինձ յառած միտք ու բանականութիւնդ՝ դու ինձ կը գտնան տարակոյս:

Մշտապէս Եօդայով ինձ կապուած և ուրիշ տեղ չթափառող մտքով մարդը գնում է գէպի գերագոյն երկնային Ոգին, որի վրայ բնակում էր:

Այս վաղեմի բանաստեղծը, կարգադրիչ աշխարհի, աւելի նուրբ քան Հիւլէն, ամենախնամ, ձեռով անըմբռնելի, որ խաւարի մէջ արեգակնաման փայլում է:

Մահուան օրը հաստատուն մտքով, սիրով և Եօդայով սրան միացած, յօնքերի մէջտեղ կենդանական շունչը միացրած, Գերագոյն երկնային Ոգուն է դիմում:

Այն ճանապարհը, որը անբաժանելի են կոչում վէդայագէտները¹⁾, ուր գնում են անձնիշխան ու կրքից ազատ մարդիկ, որին ցանկանում են Բրահմայի նորընծաները, ահա այդ ճանապարհը պիտի ցոյց տամ քեզ համառօտակի:

Չգայարանների ընդորդումները վախած, միտքը սրտում կենդրոնացած և կենսական շունչը գլխում, հաստատուն և յարատե Եօդայի մէջ:

«Օ՛մ» սրբազան բառը մի և անբաժանելի Բրահմային ուղղելով, իմ վրայ մտածելով, ով մեկնում է թողնելով մարմինը, նա գնում է գերագոյն ճանապարհը:

1) Հնդկաց Թ. Գիրքը՝ վէդան սոգորած մարդ:

Ով առանց ուրիշ բանի վրայ մտածելու՝ միշտ ինձ է յիշում անդադար, ես մատչելի եմ նրան. նա յաւիտենապէս միացած եօգի է:

Ինձ հասնելով՝ նորից այս կորնչական չարալից ծնունդը չեն ստանում այդ մեծ հոգիները՝ որոնք դառել են գերազոյն կատարելութիւնը:

Բրահմայի մօտ են դառնում նորից աշխարհները, ով Արջունա. բայց ով ինձ է հասնում, նա նորից չի ծնւում:

Ովքեր դիտեն՝ թէ Բրահմայի մի օրը հազար դարաշրջան է պարունակում, և մի գիշերը նոյնպէս հազար դարաշրջան, նորա ճանաչում են օրն ու գիշերը:

Անտեսանելիից են ծագում բոլոր տեսանելիները օրուայ օկողին. և երբ գիշերը հասնում է, նորա լուծւում են նոյն անտեսանելու մէջ:

Այսպէս էակների ամբողջութիւնը ծնւում է, նորից ծնւում է, հալւում է, գիշերը հասնելիս ցրւում է, և վերածնւում է առաւօտեան:

Բայց այս տեսանելի էակից դուրս, կայ և ուրիշը՝ անտեսանելի և յաւիտենական. ամբողջ էակները կորչում են, բայց նա չի կորչում:

Նա կոչւում է Անտեսանելի և Անբաժանելի. նա գերազոյն ճանապարհն է. նրան հասնողը էլ յետ չի դառնալ, այնտեղ է իմ գերազոյն բնակարանը:

Այս Առնական ուժին հասնում են միմիայն նրան պաշտելով. նրա մէջ հանգչում են էակները. նրանով է այս ամբողջ Տիեզերքը:

Ո՞ր ժամանակ են գնում եօգիները վերադառնալի կամ անդառնալի կերպով. ահա այդ ժամանակը պիտի սովորեցնեմ քեզ, ով Բհաւրատայի որդին:

Կրակը, լոյսը, օրը, նոր լուսինը, այն վեց ամիսները՝ երբ Արեւը հիւսիսումն է. ահա ժամանակը՝ երբ գնում են Բրահմայի մօտ բրահմայաճանաչ մարդիկ:

Ծուխը, գիշերը, վերջին լուսինը, հարաւի վեց ամիսները. ահա երբ գնում է եօգին լուսնի պարունակի մէջ և յետոյ վերադառնում:

Ահա երկու յաւիտենական ճանապարհները, պայծառ կամ խաւար, հաւատալիք այս աշխարհի. մին գնում են անդառնալի, միւսը գնում են վերադառնալի:

Այս երկուսին ճանաչելով եօգին չի վրդովւում. ուստի ամէն ժամանակ եօգայով միացիր, ով Արջունա:

Վեդայի ընթերցման, զոհի, ճգնութեան և ողորմութեան

համար խոստացուած վարձատրութիւնները, այս բոլորը գերազանցում է եօգին գիտութեամբ և գերազոյն հանգիստն է հասնում:

Այսեղ վերջանում է Բնագալազգի՝ Տաշի օրերոց զուխը, որի անունն է Անբաժանելի և Գերագոյն Բահմայի Եօգա:

(շարունակելի)

Հ. Աճառեան

Կ Ա Ն Տ Ի Ի Մ Ա Յ Ա Բ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ը

Երբ ժառեմատիկական ակնյայտութեամբ (և ոչ թէ որպէս հաւանական հիպոթեզ) տպացուցուեց, թէ ժամանակն ու տարածութիւնը *a priori* հայեցողութիւն են, այնուհետեւ դրանից՝ որպէս նախադրեալից, տրամաբանօրէն բղխում է, որ նրանք սուբեկտիւ են և ոչ թէ օբեկտիւ, իրական: Ոմանք կարծում են՝ թէ ժամանակն ու տարածութիւնը սուբստանցիոնէլ իրականութիւն են: Նրանք պատկերացնում են ժամանակը որպէս անիր հոսանք, որը զօւրկ է օբեկտից և բովանդակութիւնից. իսկ տարածութիւնը որպէս մի տիեզերական անհունապէս մեծ և դատարկ տրիկը Նոքա (ժամանակն ու տարածութիւնը) գոյութիւն ունին (սակայն առանց ինչ որ իրական բան լինելու) միայն նրա համար, որ պատասպարեն ամբողջ իրականութիւնը: Այս հասկացողութեան նկարագրիցն ալգէն երևում է ժամանակի և տարածութեան այդպիսի պատկերացման անհեթեթութիւնը: Դրան կարելի է պատասխանել, որ նոխ՝ այդպիսի ժամանակն ու տարածութիւնը չեն կարող հնարաւոր փորձի առարկայ լինել. երկրորդ՝ եթէ ժամանակն ու տարածութիւնը արեւելաւոր սուբստանցիոնէլ իրականութիւն լինէին, այդ գէպքում ամեն ինչ կախուած կլինէր դրանցից և ոչինչ չէր կարող ոչ միայն դրանցից անկախ գոյութիւն ունենալ, այլև մտածուել: Այդ գէպքում անհնար կլինէր ինտելլիգիբիլ աշխարհի